

891

UČITELJSKI
T O V A R Š A.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 15. junija 1862.

List 12.

POVABILO

na naročbo „**UČIT. TOVARŠA**“ za drugega pol leta 1862.

S tem mescom bo minula prva polovica II. tečaja našega „Tovarša“. Slava in pšeserčna hvala bodi vsem njegovim prečastitim naročnikom, blagim podpornikom in milim prijatlom, ktere zopet lepo prosimo, da bi ga tudi še za naprej tako blagovoljno podpirali! Tiste gospode, kteri so bili le za pol leta naročeni, pa prijazno spominjamo, da bi se zdaj zopet oglašili in naročnino doplačali. Novim naročnikom še lahko damo vse dosedanje liste. Naročnina je, kakor je bila o novem letu: za celo leto **2 gold. 50 kr.**, za pol leta pa **1 gold. 30 kr.**

Vredništvo in založništvo.

Uči za življenje, ne za šolo!

Nikoli si ne more učitelj zadosti vtisniti v glavo, da naj uči za življenje, ne pa za šolo. Šola nima namena za se, temuč je le sredstvo in podlaga za resnično življenje. Iz tega se tedaj vidi, da je naj boljša tista šola, ktera naj potrebnije reči naj bolj živo pred oči postavlja in jih naj globokejše in terdnejše v spomin in serce vtiskuje. Zeló se je treba varovati, da se k šolskim naukom ne pridruži nekaka šolska gizdost ali potrata, ktera daje sicer učitelju in učencom dosti opraviti, pa

kaj malo ali nikakoršnega prida. Mladost se mora v šoli pripravljati za to, za kar je namenjena, t. j. za vsakdanje potrebe sedanjih in prihodnjih časov, posebno pa za prevažne namene vsega dušnega življenja. Šola mora učence tako daleč peljati po poti v življenje, da morejo potem že sami dalje potovati. Marsikteremu učencu bolj koristi, če se mu pot pokaže, da že post. kako knjigo samosvojno razumé, kakor pa, če bi se mu zabilo v glavo še toliko samotnih vednost. Zatoraj je pa pred vsem drugim treba, da učitelj pri učencih vedno budí ljubezen do uka in jo zvesto ohranjuje do zadnjega učnega časa. Zraven pa naj tudi učencem vtisne v glavo zlato vodilo, ki pravi, da se človek nikoli ne izučí, in da vse naše življenje ni nič drugega kot vedna šola in preskušnja. P.

Telesno kaznovanje.

(Konec.)

Da skušeni pedagogi tudi drugod, zlasti pa po Nemškem tudi tako mislijo, hočemo sedaj v kratkem viditi. Lahko bi namreč to, kar sem zapisal, dokazal iz vsakdanje skušnje in z besedami sv. pisma; v poterjenje tega bi tudi lahko postavil, kar so visoko učeni in sveti možje od tega govorili ali pisali, — navedem pa le nekatere besede naj veljavnejših pedagogov izmed nekatoličanov, ki so to tako lepo izrazili.

Ne dá se tajiti, pravi Erih, da je odgojenje upirajoče se na ljubezen v resnici le edino pravo; ravno tako resnično je pa tudi, da se z ljubeznijo ne shaja povsod. Če se more shajati pri otrocih, ki so mehkega ali občutljivega serca z ljubeznjivim prizanašanjem ali z žalostnim pogledom, ali pa z resno besedo, se pa vendar ne shaja pri tropi živih, serčnih in krepkih dečkov. Ljubezen se jim poslednjič vidi kot ženska slabost. Strahovanje v šoli le velja, če je krepko. Mladi človek mora spoznati in čutiti, da ga možje odgajajo, in da se more vdati krepki roki, ki ima vajete v rokah.

Niemayer v svojih vodilih od odgojenja govori: „V šoli, kjer se snide cela tropa nevednih in lahkomišljenih otročajev, večkrat spridenih po domači odreji, različnih med sabo po temperamentu, pri katerih se prevaguje sirova moč narave derg-

nujoča se nad različnim nagnjenjem, — s pohlevno besedo še toliko ne opravimo, da bi bilo le po zunanjem vse po redu, koliko manj pa, da bi se otroci nravno zrejali. Mladost, posebno moška je po svoji naravi bolj divja, in se ne dá ukrotiti, dasiravno že zavoljo tega ni hudobna. Treba je jo večkrat berzdati. Kaznovanje postavno je v šoli neobhodno potrebno“.

Celler pa pravi v svojih skušnjah: „Telesno in zunanje pokorjenje je potrebno; in nespametno je, če se vsako telesno pokorjenje iz šole odpravlja. Vsaka svojeglavna terma, vsaka hudobija in zvičajnost, vse pregrehe zoper nečistost in nesramnost se morajo s šibo strahovati, in sicer tako, da bo sklelo“.

Pestalocci piše: „Nimamo prav, gotovo da nimamo prav, če mislimo, da bodo prazne besede vse premogle zoper mikanje telesnega čuta, in če se nam zdi, da bomo pri vseh okoliščinah zgolj z besedo, brez strahovanja voljo otrok po svoji obračali. Nam se zdi, da je naša vljudnost (humanität) tako miločutna, da nam nikakor ne pripušča, le misliti na tisto gerdo ognjusno tepenje. Naša vljudnost pa ni tako miločutna, marveč le tako slaba (mevžasta), kadar nas v to napeljuje. Kaj pa da izvira iz te slabosti, lahko vidiš po strahovavnicah in norišnicah, kjer se med jokanjem in tuljenjem žalostni glasovi razlegajo. Ko bi me bili moj oče ali pa moja mati pri prvi pregrehi nažvižgali, ne bil bi sedaj tako nagnjusen pred Bogom in pred ljudmi“.

Cerener pravi v bukvah od šolskega strahovanja: „Telesno pokorjenje je sploh tačas pripuščeno, pa še celó potrebno, kadar se otrok drugačne svarila nočejo prijeti, in se tudi iz pedagoških vzrokov dosihdob ne more čakati, da bi se jih prijele (kdor ne mara za besedo, mora pa čutiti). Treba je včasih odraščene otroke neutegoma deržati, jih prav za prav ukrotiti; tedaj sme odgojitelj, če drugi boljši pripomočki — včasih le v tistem trenutku — ne zdajo, po šibo seči“.

S temi besedami pa nikakor ne zagovarjamo učnikov s palico, ker to so učniki, da se Bogu smili. In v resnici, kdor ne zna drugače podučevati, kakor s palico v rokah, ta šoli več škoduje, kakor koristi, in ne zasluži, da bi ga učenika imenovali.

— k.

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje.)

Bolje za berilo so resnične povesti, kakor pa kratke povestice, spisane za počitanje kake npravne resnice, ker se pri teh težko otročja narava prav zadene in resničnost s povestjo pripoveduje. Zato je naše novo „Pervo berilo za slovenske šole“ veliko boljše memo starega, ker tukaj se nahaja veliko takih povest, ki otroka gotovo bolj mikajo in podučujejo, kakor zmišljene povestice, katerim se že na napisu vidi, kam da merijo. Take povestice so večkrat prav dobre, da se pri priložnosti za izgled povedó, toda v berilu jih je kmali dosti.

Učenik naj pri vsaki vaji premišljuje, kako se bo otrokom prilagela, in se njihovih serc prijela. Tistih kratkih zgodbic in povestic naj pa učenik nikar do zobca ne razklada, zadosti je, da otroci le poglavitno reč razumejo.

Ravno kakor tvarina tako tudi oblika obtežuje razumnost. Ena in ravno tista se more tako razno razlikovati, da jo otrok enkrat lahko, drugikat pa kar nič razumeti ne more. Da naj poprej jezik v misel vzamemo. Jezik v knjigah je nekoliko drugačen, kakor ga otrok sploh govori. Književnega jezika naj se otrok v šoli nauči. Književni slovenski jezik rabi večkrat priložaje sedanjega časa na — oč — eč ali — é — a je, kateri pa med ljudstvom niso kaj navadni. Imamo tudi veliko novo zloženih besed, katerih korenika je sicer slovenska, pa ni v tej obliki navadna. Pa ravno branje, ako se pametno obravnuje, napeljuje otroke, da tudi književno slovenščino sčasoma razumejo. Nekteri stavki se mi pa vendar zde preveč nerazumljivi, p. str. 57 v II. Berilu: „Veliko število pobožnih obhajancev prazničnost tega dneva še bolj povikšuje“. Mislim, da bi se stavek lahko bolj razumljivo povedal, in da bi soglasje tudi ne bilo slabje p. takole: Posebno lepo se praznik s tem obhaja, da — itd.

Večkrat berejo otroci tudi stavke, katerih ne razumejo, ker posameznih izrazov prav ne umejo. Kako se pa pripeljejo otroci, da umejo izraze, ki so jim nenavadni? Tako gotovo ne, da se jim beseda abstraktno razklada. Kako pa tedaj? Tako, da se jim povedo izgledi, v katerih se beseda prav rabi, ker tako so se tudi otroci govoriti naučili. To in uno reč so slišali

prav imenovati, ter so tako pomen na besedo prenesli. Če pa otrok kakšne besede ne razumé prav na tanko, pojasnil se mu bo besedni pomen, kadar jo večkrat sliši med drugimi besedami.

Nekteri pravijo, da razlaganje zaumkov veliko pripomore, da se pamet izobražuje in jezik omikuje. To je sicer res, vendar pa vendar bolj za odrasčene, kakor pa za otroke po ljudskih šolah. Pri branji naj se le toliko stori v pojasnjenje razumka, kolikor je potreba, da se v zvezi z drugimi besedami razumé. To se pa večidel iz branja dá povzeti, kaj beseda v kakem stavku pomeni. Če bo tedaj otrok besedo umel, bo razumel tudi reč; na to se pa mora v ljudski šoli posebno gledati. Ako se pa beseda sama za se iz celega stavka posname, in njen pomen na vse strani razjasnuje, to otrokove misli preveč od zapopadka v branji odtegne, da se reč tako serca ne prime in manj umé.

Naj boljši pa, se vé da, je to, če se otroci tako podučujejo, in je berilo tako osnovano, da ga otroci sami razumejo, in da jim ni treba veliko pomagati. V to pa pripomore ne le poduk v branji, ampak ves poduk. Ako se pri vsakem predmetu, naj bo že katero koli, veselje do učenja budi, in vse duševne moči primerno in lepo vadijo, se to tudi pri branji pokaže, in v tem pomenu je pač resnično, da po branji se šola more poznati.

(Dalje prth.)

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Karol prigovarja duhovnikom, da bi se posluževali namesto latinskega jezika, kterega so tačas še skoraj povsod razumevali, rajše navadnega ljudskega jezika, posebno kadar bodo otroke v kerščanskem nauku podučevali, in po njegovem prizadevanju so dobili Nemci svoj prvi katekizem. Nagovarjal je svobodne, da naj si v čast štejejo boljšega izobraženja iskati, in pri poskušnjah grajal je lene sinove imenitnih staršev, hvallil pa pridne otroke ubogih, ter zagotavljal, da imenitnost rodinsko in lepoto on malo čisla, in ako bodo tako zanikerni, ne morejo od njega ničesar pričakovati.

Ker je pa tu in tam primanjkovalo sposobnih učiteljev, skerbela je Karol, da se jih je veliko pripravnih spodredilo, ter

je poklical učene iz vsega sveta v svoje dežele in razpostavil po katedralnih in samostanskih šolah. Ukazal je tudi, da naprej ne more mašnik postati nihče, kateri bi ne bil v šolskih predmetih dobro izurjen.

Ker se je pa bil Karol prepričal, da njegovo ljudstvo ne bo poprej varno, dokler ne bo po vsih straneh kristjanov za sosede imelo, trudil se je kerščansko vero med nejeverniki v okolici svoje države razširjevati. Ta misel ga je toliko bolj spodbadala, ko je rimski cesar postal; močen varh in zvest branitelj hotel je biti kerščanski cerkvi. Iz tega namena je tudi Saksonce k kerščanski veri spreobernal; le škoda da se je s silo zgodilo, in so tako vero le po zunanjem spoznali, v serce pa je niso sprejeli. Sadú svojega truda, ko je vstanovil po Saksonskem škofijske sedeže in samostane, ter združeval ž njimi šole, Karol ni vidil, potomstvo pa ga je vidilo ter povzdigovalo blagega vertnarja. Tudi v Hispanijo so prišli Karolovi vojaki, ter si privojskovali dežele in ljudstva. Gotovo da so pod frankovskimi knezi se povzdignile škofije, samostani ter šole. Propadli so tudi ropazeljni Avari v izhodu njegovi moči. Potisnili so jih unkraj Tise, in tako so mogli prepustiti velik del svojega kraljestva Karolu. Prišli so pa tudi pri tej priložnosti Slovenci zvezani z Avari pod frankovsko oblast, ter zgubili svojo narodnost; narod je ubogal potem, ko je cvet junakov popadal pod silnim mečem. Kerščanska vera pa odsihmal ni več zginila iz naših krajev, ter širila se je iz Akvileje dalje po Slovenii. Sploh pa je znano, da se imamo mi kranjski Slovenci, kar omiko zadene, več Talijanom zahvaliti kakor Nemcom.

Veliko teh zaslug se mora pa vendar prištevati cerkvi in visoki duhovščini po frankovskem kraljestvu, kar se že tudi očitno spozná iz naprave kapitularjev, kakor smo popred omenili. Goreči škofje pa niso bili s tem zadovoljni, da so po deržavnih zborih spregovorili tehtno besedo v prid ljudske izreje; spregovorili so jo tudi po svojih škofijah. Tako je pobožni škof orleanski Theodulf (l. 394.) oostro zapovedal, da naj duhovniki po grajščinah in vaseh pridno šolo učé, in je prepovedal učenikom, kaj drugega za plačilo jemati, kačor prostovoljne darila, ktere jim starši iz ljubezni podaré. Škofijski shod v Mogunciji l. 813. zapové, da naj vsi starši svoje otroke v šolo pošiljajo ali v samostane ali pa k duhovnikom, in da naj duhovniki vsakega, če ne drugače, pa s strahovanjem priženejo,

da se bo očenaša naučil. Kmali po smerti Karola Velikega pa zapové papež Evgeni II. v rimskem shodu (l. 826.) da naj se vstanovi pri vsaki škofijski cerkvi šola, kjer se bo razlagalo sv. pismo, pa tudi po vseh farnih soseskah veška šola. Dasiravno je pa ta ukaz veljal morda le za Laško ali pa celó le za papeževe dežele, vendar nam le očitno priča, da je sv. cerkev zmiraj skazovala se zvesta mati šoli, in da je tudi v tistih časih skerbela za svojo hčer, ko si jo naj mogočnejši knez izvolil je za svojo ljubljenko.

(Dalje prih.)

Kratek obris godbine povestnice.

(Dalje.)

Do tega časa je bila edina skerb skladateljev, bolj in bolj izobraziti harmonijo t. j. mnogoglasje. Melodija ali redoglasje se je čisto zanemarilo, in je bilo ravno po šegi Palestrinove pisave propadu blizo. Enoglasno petje ni imelo nikakoršne veljave, le mnogoglasno se je gojilo in čislalo. Posvetna glasba je bila popolnoma propadla. Zdaj pa se je harmonija polastila tudi posvetne glasbe. Madrigale, t. j. lirične pesmi so začeli na mnogoglasne napeve prepevati, in l. 1540. so bile skladbe te verste splošna šega. Po ti poti pa se je posvetna godba močno olikala in na visoko stopnjo povzdignila. Ze od 14. stoletja začenshi se je vedno bolj širila ljubav za gledoi gre, ki so pri svečanostih vsake verste posebno na dvorih zgornje italijanskih knezov neopustljiva šega postale, sklenjene večidel s petjem in plesom. Take igre pa so bile začetek nove dobe za godbino razvitje, za veselo razvitje, kakoršnega bi po drugi poti nikdar dosegla ne bila. Začele so se

Spevoigre (Oper).

Perve muzikalno - dramatične predstave so bile tako imenovane „misterije“, t. j. dramatične predstave kake povesti iz sv. pisma. Neka družba romarjev je l. 1380. v Parizu kralju Karolu VI. tako igro igrala, namešano s petjem, ki je bila neki sprejeta z neizrekljivim veseljem. Ta družba, ki so jo pozneje imenovali „brate Kristusovega terpljenja“ (Passions-

brüder), je vstanovila lastno gledišče. V Rimu so igrali prosto na cesti l. 1480. duhovno komedijo: „Spreobrnjenje sv. Pavla“, za katero je godbo spisal Francesco Beverini.

V 16. stoletju so bile pastirske igre splošna šega. Od njih glasbe se ni nič ohranilo.

Ljubav do gleda - in spevoiger pa je rastla bolj in bolj. Knezi zgornje Italije so se skušali, kdo bo krasnejše vredil igro na svojem dvoru. Vse je prekosil dvor florentinski, in tukaj se je prav za prav izcimila današnja spevoigra. Na svatbi l. 1539. se je prvič tukaj poskusilo, da je prvi glas (melodijo) neke lirične pesmi ena sama oseba pela, druge glasove pa so igrale glasbine orodja. Ta poskušnja je neizrekljivo dopadla, in je bila prvi začetek današnjega samospeva (Sologesang) in recitativa. Giulio Caccini (Romano), znaten pevec in skladatelj; in Vincenzo Galilei, oče slavnega naravoslovca, sta bila prva, ki sta gojila nježno cvetličico samospeva okoli leta 1600.

(Dalje prih.)

P a š n i k.

Kako pomagati, da otroci radi ubogajo. Velikokrat se starši, posebno matere pritožijo, da jih otroci ne ubogajo radi, da se morajo zmiraj nad njimi jeziti, in jim večkrat veleovati, preden storé, kar jim ukazujejo. Prav rad verjamem, da je z nepokornimi otroci velik križ. Ni tedaj čudno, da zavoljo tega marsikteriga rejnika huda nevolja posili. — Toda, tega so večidel starši krivi, in posebno matere. — Otroci zato tako neradi ubogajo, ker jim starši dostikrat neprevidno ali pa premehko ukazujejo. Velikokrat se otrokom veleva kaj takega, kar je za nje pretežko, ali saj tako hitro storiti nemogoče, kakor se pričakuje. Škodljivo pa je, ako zapovedovavec svoje povelje zljajša, ali pa celó prekličé. Marsiktero mamko grozno zabolí, ako vidi, da se njen otrok žalostno, ali celó na jok derží, — in kmali pozabi vse, kar je velela. Kako bi potlej otrok ubogal njo ali pa koga drugega, ker misli, da bo drugo tudi tako opravil, kakor je prvič. Če se kaj takega pogosto zgodi, otroci kaj hitro zapazijo in si zapomnijo; toraj ni

čuda, če pri vsakem bolj težavnem povelji oprézovajo in čakajo, da bi jih kdo miloval in zagovarjal. Varovati se je tedaj treba rejniku, da otrokom nikoli kaj ne zapoveduje, kar je za nje pretežko, ali celó nemogoče. Če pa se otrokom kaj dobro premišljenega zapové, se mora vselej ojstro tirjati, da storé. Ako se tako ravná, se lahko doseže, da se otroci kmali privadijo, da se ne ustavljajo in precej na prvo besedo ubogajo, kar se jim ukaže. — J. S.

Kratek pripomoček za glasno branje. Ni mi treba praviti, kako je marsikterega učenca, posebno učenko napeljati, da glasno in razumljivo bere, ker verli učitelji so v teh zadevah že gotovo dovolj izurjeni. Tudi jaz imam že od nekdaj željo, da se pečam s preljubo mladino; že več časa učim male v raznih šolskih vedah in tako se z veseljem že zdaj pripravljam na lep stan učiteljski, — toraj mi ne bodete za zeló vzeli, ako kakšno besedico o tem rečem.

Težko, zares težko je nekatere otroke glasno in razumljivo brati navaditi. Po svoji slabi razsodbi menim, da to pride zavoljo strahu pred nekaterimi osornimi starši, kateri svoje otroke za vsaki pregrešek ojstro kaznujejo. Pri takih otrocih, ktere so starši zmiraj le omehkuževali, se to le malokdaj zapazi. Taki so večidel pogumni in včasih kaj takšnega zagodejo, česar se ne nadjaš.

Zeló težavno podučevanje se mi je zdelo pretečeno leto, ker imel sem otroke, ki bi bili vse rajše storili, kakor glasno brali. Zastonj je bila vsa moja prošnja, zastonj tudi ojstrost in kaznovanje, ker té, tako globoko zaraščene korenine, jim dolgo nisem izpuliti mogel. Zmislil si to le: Rečem jim, da naj posamezne besede izgovarjajo s pristavkom, da bom tistega, ki mi bo glasno izgovarjal, po dokončanem uku s spominom posebne hvale obdaroval. Koj v začetku spoznal sem, da prizadevanje moje ni zastonj, ker otroci so že bolj glasno besede izrekovali in se, kar me je posebno zveselilo, pred mojim prihodom v šoli večkrat poskušali, kateri bo z močnejšim glasom besedo izrekel. Pozneje sem darilo na vsaki teden odločil in zadnjič vidivši, da otroci že dovolj glasno berejo, na vsakih 14 dni i. t. d.

Tudi to je pomagalo, da sem večkrat kteremu, ki je dobro pa tiho bral, rekel, da ne verjamem, da zna brati, ker, ako

bi znal, bi gotovo veselo in s krepkim glasom čital. Sramota pred drugimi ga je primorala glasno brati.

Napčno je pa, da nekteri svoje učence s tem za glasno branje spodbuduje, ako veli, da dobro ne sliši. Otroci kmali spoznajo resnobo učiteljevo in bolj bistrourni koj vedo, kam pes taco moli; sliši se celó, da nekteri pravijo: „Naš gospod učenik pa lažejo, da dobro ne slišijo, saj so moj oče rekli, da to ni res.“ In tako se čedalje bolj manjša čislanje do učenika, in nazadnje mu še celó otroci ne bojo verjeli, kar bo govoril.

To so moje perve mnenja in skušnje. Ne pretehtavajte jih, dragi gospodje učitelji! z mero učenosti in zadostene skušnje, ampak vzemite jih radovoljno v nepreojstri pretres. K temu delu me je spodbudil zlati izrek, ktereга je nam lani „Tovars“ povedal: „Več misel, gotovi svet.“

Drugokrat, ako bo naš mili „Tovars“ mojim izdelkom in svetom kaj prostora odmeriti hotel, bom znabiti kaj družega povedal. Z Bogom! *)

L. Tomšič.

Kaj in kako naj se učencom za pisanje narekuje. Za narekvo, mislim, da bi naj bolje služile kake kratke mi-kavne povestice, kterih nam je že nekaj „Tovars“ razglasil; mnogo jih pa najdemo v „Dareku za pridno mladost“. Take in enake povestice naj bi učitelj narekval učencom, se vé, da še le potem, ko že otroci znajo nekoliko pravopisnih pravil in sicer po mojem mnenju tako le: Učitelj naj narekva, in otroci naj to pišejo v knjižice; potlej naj vse knjižice pregleda. Kar ni prav pisano, naj učitelj rudeče podčerta; potem naj spiše kak učenec vso narekbo pravilno na tablo; drugi naj pa pazijo, kako se beseda, ktero imajo v knjižici rudeče podčertano, piše. Tukaj naj se jim pové, zakaj se mora ta beseda ravno tako pisati, in ne drugače; naj se spominjajo na pravilo, ktereга so se že učili, pa so ga zdaj pozabili. Potem naj se jim ukaže, da naj to narekbo, ktero so v šoli pisali in tudi vidili na tabli, kako se brez pogrška piše, doma lepo prepíšejo in drugo pot seboj prinesejo. Učitelj naj tako spisane narekbe zopet dobro in na tanko pregleda. Tistega, ki je dobro in brez pogrška spisal, naj učitelj nekoliko pohvali; zanikernežu pa naj zažuga, da naj prihodnjič svoje delo bolje naredí. Ker

*) „Tovars“ vse dobre drobtinice hvaležno sprejema.

je po taki poti narekovavna snova dobro pretresena in prezvečena, si jo večidel vsi učenci dobro zapomnijo; in če je narekovavna roba za moralno in telesno življenje podučljiva, jim to veliko koristi. — M. Z.

Ktere peresa so boljše za pisanje, — ali gosne, ali jeklene?

V neki dunajski knjižici imenovani: J. Derffel's „System der Schön- und Schnellschrift für das Geschäfts- und Handelsleben“ najdeš o zadevi jeklenih peres to le zapisano: „Posebno priporočamo pred vsemi drugimi peresi jeklene peresa za rabo. Gosne peresa naj boljše služijo takim pisavcom, kateri imajo težko roko; jeklene peresa pa so pripravne za lahko in prosto roko, posebno takrat, če se mora hitro pisati na debel, ali pa na zelo tanak popir. Učitelji sicer sploh mislijo, da ravno pri jeklenih peresih dobi človek težko roko, kar pa je ravno nasprotno. Težko roko si le napravi tisti pisavec, ki roke prav ne pregiba, ali če peresa prav ne derži, pa tudi, če pri pisanju napčno sedi“ i. t. d.

Razkazek dobrih jeklenih peres iz Kun-ove fabrike z Dunaja se dobi pri J. Giontini-tu v Ljubljani. — Poskusite, ljubi tovarši učitelji! in prepričali se bote, da so dobre jeklene peresa za pisanje boljše, kakor vsake gosne. Jaz rabim že leto in dan v šoli jeklene peresa, in vidim, koliko časa zdaj več prihranim, ker ni treba otrokom peres rezati in popravljati; pa tudi zapazujem, koliko lepše zdaj učenci pišejo memo popred. J. Cl.

Kratkočasnica.

Popotnik prenoči v kerčmi, ki je posebno ptujce hudo derla. Ko zjutraj praša po „rajtengi“, mu jo kerčmar zasoli tako, da se plačevaje v ustnice grize. Kerčmar to zapazivši, začne tožiti, da mu miši in podgane hočejo vse požreti, in pobara tudi popotnika, ali bi on vedil za kak gotov pomoček zoper te žeruhe. „O ja“, mu ta odgovori, „vém za popolno zanesljivega: Zarajtajte jim vse, kar snedó in spijo, tako drago, kakor meni, in vrag me vzemi, če vas hipoma vse ne zapusté in se vam še ktera verne k hiši.“

Uganka zastavice v zadnjem listu: Kresnica.

Imenzlaga (etymologie) farnih vasi na Kranjskem.

(Dalje.)

Obertuchein = Tuhin, pravši: Tulhin od tul (Köcher) in hna (Falte), potem takem tul z gno vred, ali voglat tul, voglata dolina. Kakšina natanknost lege s samim imenom odkazana! O mojstri naših prededov!

Oblak = Bloke, vas ob lokah; o sčasoma pogolten, kakor pri Blagovic.

Olševk od Olša, ali Jevša (die Erle).

Osivnic-a. Morebiti od ost (Spitze): Ostivnica (kjer je t zavolj terdoglasja izpušen) — če je ta vas pri ojestrem hribu, ali pa v ojestrem voglu gore ali polja, ali pa od ob in sjati, če jo popoldansko solnce popolnoma obseva (conf. — Sevnica — Lichtenwald).

Oslica, verljivo od ost, tedaj vas okoli ojestre gorice, ali pa v tanki ojestrini polja in gore ležeča. (Primeri Šivce).

St. Ožwald (od tod lastne imena: Ožbe, Ažbe).

Ovsiše, merzel kraj, kjer so od konca le oves sejali.

St. Petri — Peč — Planina: samovidno.

Podbrezje, vas pod brezovim gojzdom.

Podkraj, vas pod visokim poljem, ali sicer povzdignjenim svetam.

Podlipo; verljivo je prvi naselnik pod veliko lipo svojo hišo imel.

Podraga, vas ob dragi ali dereči vodici.

Podzeml, vas na nižavi zemlje.

Podvelb (Zoll), kjer se jih je sčasoma več naselilo.

Poljane — Poljanica. —

Polica (lega meni neznan); znabiti, da je vas tako imenovana, ker stoji na majhnem poljču, ali na ozki ravni planjavi, ktera je polici (položici) podobna. *)

Polom, vas v gojzdnem lomu ali polomu.

Poljšnjek, korenina očitna: polh (Billich).

Postenje, verljivo od podstenje. (Če je to, se vidi, da se sme včasih zavolj terdoglasja d izpustiti).

Postojna, glej Adelsberg.

Predasel od pred in selo (Sitz) = Predselo; zavolj lepoglasja: Predasel = Predasel (prednje selo pred Kranjem). Od tod se vtegne sklepati, da so prvi Slovenci od jutra ali juga na Kranjsko prišli.

Preddvor. Glej Höflein. (Nemško ime je po ti etimologiji, se vé da, napčino; toda grozno napčno bi bilo, zavolj etimologije drugače pisati.)

Preloka; znabiti: Predloka, ali pa Preloka, t. j. s potokom prederta ali pretergana loka.

*) Ker poznamo ta kraj, poterdim, da je res tako. Tudi se tukaj nekemu posestniku pravi „Poljičar“.

Prem od ilirske besede *pré ma* = gegenüber, tje čez. Ali bi ne bilo dobro, se te skoro zgubljene lepe besede zopet poprijeti, in jo namest okorne tje čez saj včasih rabiti.

Prem skovo, vas od pglavitnega kraja, t. j. Kranja tje čez.

Novice.

Iz pesniškega dola blizo Maribora. Čudil se bo znabiti kdo, da iz našega dola glas zasliši. Žalibože, naš kraj je hudo z nemškutarijo okapljan, in slovenskemu svetu dobro znan. Vendar, kakor močne besede iskrenega cerkvenega govornika v oterpnijeno serce grešnikovo segnejo, tako so tudi žive besede slovenske že izravale nekatere zastarane korenine, in sem ter tje že veselo poganjajo mile narodne mladike. — Veselo vemo, da pri naših sosednih vradnijah v št. Lenartu in v Lutomerju že slovenske spise vlagajo. — Prav serčno me je tudi veselilo, ko sem unikrat nekega naših kmetov, veljavnega moža, slišal, ko se je z nekim nemškutarjem prepiral, zastran narodne in jezikopravnosti slovenske po šolah. Kadar že nemškutar ni vedil kaj reči, je djal, da bo svojo deco v nemške šole pošiljal. Kmet pa mu jo takole zaverne: Učite otročiče le Bogu služiti in modro kmetovati v domačem jeziku, — to bo njih naj večji zaklad“.

Zastran naših učilnic smo veseli, da nekatere čeversto napredujejo. Posebno tečne so tiste, v kterih se je veliko trudno, brezkoristno prikladanje nemščine opustilo. — Domoljubni učitelji so spoznali, da je nauk koristen le v tem jeziku, kterega se otrok nauči pri materi; le v tem je mogoče, da se mu v nižjih šolah pravi zapopadek priklada in odgoja za prihodnje življenje. V šoli, kjer se nemščina klati, se veliko zlatega časa zapravlja. Učenje ptujega jezika je bolj pristojno za odraščeno mladost, ne pa kadar otrok še le v šolo polukne. Za ta namen je novo izdelani Abecednik za prvi razred slovenskih šol kaj koristno in modro zložen. Kar se tiče narekovavnih in izglednih spisov, še v nekterih šolah vidimo, da imajo nemški predno mesto. Ali bi ne bilo prav, če bi se imeniki in druge šolske pisma pisali po slovenski? Ako šole ne bodo skoraj po domače pisale, kako se li more to od drugih tirjati?

Povem naj še ganljivo novico, kako je naša ljuba mladina v neki naših učilnic verlo se obnašala do svojih ljubljenih gosp. učiteljev. Občutljive mlade serca so svojemu čast. gosp. katehetu na njih godú dan in tudi svojemu ljubemu učitelju ljubezen skazale s tem, da so se omenjeni dan vsi učenci zgodaj zbrali in vsakemu podarili lepo čašo, in sicer prvo z naslovom: „Bog, cesar, domovina“, — drugo: „Večnost, Avstrija, Slovenija“. — Zraven pa nekdo iz med učencov tako le srečo voši: „Draga gospoda učitelja! V imenu vseh učencov spregovorim, in vošim Vama veselo in zdravo še veliko godov doživeti. Zahvaljujem se Vama preserčno za vse trude, ktere imata z nami.

Težek je stan, pa naj boljši posej je, med tistimi bivati in tiste podučevati, ktere je tudi božji sin svoje ljubčike imenoval. Za to ni plačila na tem svetu; želim pa, da naj Vaji za to enkrat ljubi Bog z večno slavo obdaruje in okinča! — Zares lepe besede iz otročjih sere zbrane! — Bila je potem sv. maša; dečica je molila za svoje ljube, ti pa za svoje rejence. —

V našem kraji, hvala Bogu, so gorice in polja močno lepe. Sadja bo vendar malo. Naše sloveče travnike podjeda červ. Neki kmet je unikrat rekel, da nam slovenska mati zemlja odrekuje svoj obrodek zato, ker je nekteri njenih otrok zaničujejo in tajijo. Bog daj! da bi ne bilo tako! — Z Bogom! J. Dr. Vlastenski.

Iz kranjske okolice. Dragi „Tovars!“ Vem, da boš veselo sprejel novico, da tudi v naših vradnijah začel se je gibati slovenski jezik. Marsikaj se že spisuje po slovenski. Došlo mi je ne davno v roke neko predajansko pismo (Uebergabsvertrag), ktereга je neki gosp. vradnik sam sostavil in drugam za izgled poslal. Sostavljeno je bilo tako lepo in čisto po slovenski, da ga mora razumeti vsak, kdor le zna slovenski brati. Veselja mi je serce igralo, ko sem ga bral misleč, da tudi mi imamo može, kteri ne derže rok križem, in si lepo prizadevajo, da spolnujejo svoje perve dolžnosti tam, kjer dobivajo potrebnega kruha. Podbreški.

Iz Kranja. □ *) V 10. listu „Tovarsa“ pret. m. smo brali imenovane boljše orgle, ktere se zdaj po Kranjskem nahajajo. Ker pa ta dopisnik med mnogimi naštetimi boljšimi orglami veliko naj boljših orgel izpušča, se mora misliti, da on okoliščine in orgle na Kranjskem le slabo pozná. Zatoraj omenim tukaj nekaj orgel, ktere so mi posebno dobro znane. Tako je naredil samouk P. Roje tudi orgle za farno cerkev v Kranji, ktere se prav lahko merijo z orglami v kranjski roženkranski cerkvi, ktere imajo dva manuala, in jih je naredil dobro znani mojster na Kranjskem, pa so tako slabe, da se le malo dajo rabiti. Na te orgle je gotovo dopisnik pozabil, ali pa mu niso znane. Tudi je pozabil velikih izverstnih orgel v treh omarah z dvema manualama v Logi pri Ipavi, ktere je mojster Kranje iz Nemškega gradeca leta 1839. postavil. Mladi mojster in domač rojak Dev je tudi razun velikih orgel z dvema manualama in s 24 spremeni v Ipavi izdelal še več drugih prav dobrih orgel, ktere vsakega starega mojstra morajo častiti. To pišem, da pokažem, kako se je umetnost orgelska na Kranjskem povzdignila, in da željo razodenem, da bi vsak pisavec, kteri o kakšni reči kaj piše, popred premislil, kaj piše, in bi tudi po okoliščinah dobro oprášal, da bi post. orgel, ktere so le malo za rabo, ali ktere se morajo večidel vsako saboto popravljati, ne imenoval izverstno dobrih.

Iz ribenške dekanije. (Konec.) Takim možem pa bodite vi učitelji vdani zvesto in odkritoserčno! Kar je rokodelec brez

*) Ta dopis je bil „Novicam“ namenjen, — pa ga je slavno Novično vredništvo prijazno izročilo „Tovarsu“, kteri rad sprejema tudi mirne nasprotne misli, da se potem vidi, kaj je pravo. Vredn.

dobrega orodja, so oni brez vas. — Pomagajte jim, delajte ž njimi z zvestim spolnovanjem. dolžnost svojih! Vi imate v roki blagor naroda, ter upanje boljih časov! Zares je preimeniten vaš stan, svet poklic, velik vaš odgovor! Naj večo svojo vrednost izročijo vam farmani: telesni blagor ter dušno srečo mladine, drage šole, večidel tudi cerkve, orgle i. t. d. — Se vé, da je za zvesto spolnovanje učiteljskih dolžnost treba silno veliko; tudi tukaj se glasi geslo: „naprej!“ — Pa ne ustraši se tega, — dober učitelj boš, ako le v resnici hočeš! Ko se izšolaš, se nikar ne misli učnega, ampak, brez zamere! misli, da še nič ne veš; zdaj se ti je še le treba učiti in uriti djausko. Nabrano vednost si pomnožuj s pridnostjo in vsakdanjo skušnjo! — K temu ti je pa treba ljubezni do svojega stanu in poklica, do ljube mladine in njene nedolžnosti, do svojih učiteljskih tovaršev in vikših. — Ljubezen oslajša življenje in pomanjša težave in trud! — Kraljestvo, ki je razdeljeno, bo padlo, in le z združenimi močmi se kaj opravi. Ta lepa vez ljubezni naj tedaj sklepa tudi učitelje in njihove moči, — sicer je ves trud zastonj; kar eden zida, podira drugi. In — ne zamerite, da se vam odkrijejo rane, da bi se zacelile — ravno ta ljubezen, se žalibog, tako pogosto pogrša med učiteljskimi tovarši! Žalostno je viditi med njimi tako malo vzajemnosti, zastopnosti ali edinosti. Stari učitelj ne more viditi mlajših, ti pa njega ne! — Za mlaje učitelje je tudi kaj okorn naslov „podučitelj,“ — čuden zaumen! menda ga ni treba razlagati, — bi bilo presmešno! Zakaj bi se ne reklo: „učiteljski pomočnik“, kakor se pravi g. kaplanom: duhovni pomočnik; ali pa 1. 2. 3. . . učitelj? — Pa tudi naj bi bil v resnici starjemu učitelju mlajši pravi pomočnik, priden in ponižen, on pa njemu moder in prizanesljiv oče in vodnik. Naj ne misli stareji, da je pri vsi svoji pridnosti in skerbi že dosegel verhunec; učiti se moramo vedno še vsi! Naj ne zaničuje mlaji dolgihkušenj starjega; pa tudi ta naj ne zaveržuje mlajemu kaj novega, bodisi v uči ali petji. Zares: „Sloga jači — nesloga tlači!“ še posebno pri teh opravilih! — Kako morete tirjati, da naj bo med vašimi 100 — 200 — 300 učenci ljubezen in mir, ko vidijo, da je vsega tega naj manj med vami učitelji? — Kako bo vbrano petje vaše, ko je duh vaš veš nasproten in serca razdvojene! Potem gre pa tudi tako, da je petje vse zmoteno in zmotnjava pobožnosti, pevke pa so zbegane terpinke! Če se mora kje zatajiti terma in svojglavnost, se mora pri petji. Ne sme veljati ne stara, ne nova, temuč prava! Deržati se je zato treba zvesto le mojstra in njegovih napevov. Vsako prenačanje je napuh in prederznost! Dosti jih je namreč, ki le preradi po svoji glavi „kampanerajo“, ker so preleni učiti se po izvirnem napevu. Zato je pa prav resnična razsodba v. č. g. Riharja zastran nekterih pesem, ki jo je slišal po deželi: „Ni več moja, — je ne poznam“. Tako sem slišal sam iz njegovih ust. —

Da bo pa tvoje delo, ljubi učitelj, imelo vspeh in sad v šoli in cerkvi, skerbi in prizadevaj si za resnično pobožnost. Ne ustraši se že pred to besedo, saj ni drugega, kakor življenje po veri. To je potrebno vsakemu, le posebno še tebi, učitelj, sicer si sam sebi born

tlačan, ljudem pa tat! — Pa praviš še ti, slavni zbor dunajski, da boš ločil šolo od cerkve! Le loči dete od matere, ali od duše telo, boš vidil, kaj bo ž njima! Šola je bila in mora biti sklenjena s cerkvijo; Bog je in ostane alpha in oméga. — Dasiravno je pa kakor ribi voda, tako potrebna učitelju resnična pobožnost, jih je vendar le malo malo, ki jim je mar za njo. O kje so posnemavci blaženega Miha Romšaka, ki je tu v Dolenji vasi pred malo leti umerl v slovesu svetosti! Imamo jih pa dosti, ki jim je pobožnost tern v peti, od katerih bi se vse drugo reči moglo, le to ne, da so pobožni! Čudna je beseda iz ust učiteljevih: „Naš g. zdaj o Šmarnicah tako molijo . . . da bi bili pohvaljeni, — jaz se pa nič ne pečam za to“. — Ali se je potem čuditi, da taki učitelji pri toliko lepih zgledih vendar malo ali celo nič ne porajtajo na lepo navado kerščanskega pozdravljenja: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ ali pa da se pri njih zvrže pobožnost v hinavščino, ponižna prijaznost pa v perhuljeno priliznjenost! — Zares! kó bi mogel, zaterdil bi vsakemu učitelju ne le na ušesa, ampak tudi na serece: Ne ta je kaj, ki sadi, ne ki priliva, — temuč on, ki rast daje, Bog! Potem še le, ljubi učitelji, bomo šli „naprej“ in pa v dobrem, in potem še le blagor farmanom, blagor učencem, naj bolj blagor in slava pa vam, učitelji! Bog!

J., bivši učitelj.

O proseni setvi 1862.

Iz Ljubljane. Pretečeni petek zvečer smo slišali v tukajšni reduti slavnega mojstra goslarja Nikolaja Dimitrieva Svečin-a. Godel je 6 različnih in prav imenitnih reči, in sicer tako izverstno živo in občutljivo, da se je človeku zdelo, kakor da bi bil zibal se v presladkih sanjah s premilimi podobami. Slišalo se je, kakor bi bil šumljal tih virček po prekrasnih cvetličnih livadah, in zopet, kakor bi zašumela dereča reka po daljnem ojštem pečovji, potem kakor bi duhteče spomladne sapice pihljale in majale mehke peresca po krasno eveteči lipi in jih napajala z rodovitno nebeško roso. — Z eno besedo: človeku se je zdelo, da sliši prepevati prečudno rajsko ptico v premilem domačem logu. Po pravici je slavnemu mojstru donela gromeča „slava“ iz mnogo mnogo začaranih serec. — Tudi gospodje pevci naše čitavnice so se pri tem slavnem koncertu verlo obnašali. Slava!

Listnica iz zapisnika preč. gg. naročnikov. Preveč naročnine za pol leta na „Tovariša“ so poslali: Učiln. v Št. Mih. pri Pliberku 20 kr., — g. J. R. v Šmartnem na Kor. 60 kr., — g. J. R. pri sv. Pet. v Radg. 20 kr., — g. J. D. v Poreču 20 kr., — g. P. St. v Kanfanaru 20 kr., — g. J. M. pri sv. Tomažu 70 kr., — g. J. D. v Saboti 20 kr., — g. A. Č. ravno tu 20 kr., — g. A. P. v Šentjanžu 20 kr., — za g. J. M. pri sv. Volbenku, in g. J. Š. v Vel. ned., je dvakrat plačano za pret. l. — Premalo so poslali za celo leto: gl. Š. v Ipavi 20 kr., — g. V. Št. v Metliki 30 kr., — g. J. V. pri sv. Barb. v Hal. 50 kr., — g. J. G. v Černomlju 1 gl. 80 kr. — Prosimo tedaj, da bi preč. gg. naročniki zdaj pri novi naročbi vse to poravnali, ali saj povedali, kaj in kako.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.